

Гуртієва Л.М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального процесу, кандидат юридичних наук*

ПОНЯТТЯ СЛІДЧОЇ ЕТИКИ

В юридичній літературі питання щодо поняття слідчої етики є дискусійним. Зазвичай, слідча етика розглядається в рамках професійної етики юриста, як один з напрямів судової етики. На даний період найбільш розроблені загальнотеоретичні проблеми судової етики, що обумовлює необхідність застосування методу дедукції та порівняльно-правового аналізу, що орієнтує на запозичення теоретичних положень про поняття судової етики при дослідженні поняття слідчої етики.

Аналіз наукових досліджень про поняття як судової, так і слідчої етики, дозволяє зробити висновок, що в юридичній літературі сформувалися три підходи до визначення цих понять.

Деякі вчені (зокрема, Ю.М. Грошевий, В.В. Леоненко, С.Г. Любічев, В.Т. Нор, М.С. Строгович, П.С. Елькінд) вважають, що судова етика - це наука про застосування загальних норм моралі, моральності в специфічних умовах діяльності суддів, прокурорів, слідчих, адвокатів; про реалізацію моральнісних принципів і вимог при розслідуванні та вирішенні кримінальних справ.

В аспекті даного підходу слідчу етику можна розуміти як вид (напрямок) судової етики, що вивчає застосування загальних норм моралі, моральності в специфічних умовах діяльності слідчого, органу дізнання, про реалізацію моральних принципів і вимог при порушенні та розслідуванні кримінальних справ (І.О. Антонов, С.Є. Подголін).

Інші вчені (Л.Ю. Ароцкер, В.Г. Асташенков, Г.Ф. Горський, Л.Д. Кокорев, Д.П. Котов) звертають увагу, що судову етику не слід зводити лише до поширення загальних закономірностей моралі в діяльності суддів, слідчих, прокурорів, адвокатів, що для неї характерні й свої специфічні норми професійної моралі, які не суперечать загальним нормам моралі.

З точки зору даного підходу, професійна етика слідчого досліджує як загальні норми моралі до професійної діяльності слідчого, так і додаткові вимоги, що впливають із особливостей слідчої діяльності.

Третя концепція поняття судової етики (Р.С. Белкін, О.Р. Ратінов, Ю.М.Захарін) полягає в тому, що судова етика вивчає поширення на діяльність судді, прокурора, слідчого, адвоката як загальних закономірностей моралі, так і спеціальних, властивих тільки даній діяльності норм моралі, які можуть навіть обмежувати дію загальних моральних принципів. Це стосується і слідчої етики. Так, О.Р. Ратінов та Ю.М. Захарін зазначають, що вимоги правдивості, щирості припускають деякі виключення, коли мова йде про інформацію, яка становить слідчу таємницю (Ратінов А., Захарин Ю. Следственная этика // Социалистическая законность. - 1970. - № 10, с. 35).

Вважаємо, що при оцінці вказаних точок зору необхідно враховувати наступні обставини. По-перше, будь-яка діяльність, у тому числі й діяльність слідчого, підпорядковується загальним принципам моральності, які можуть відображати в цій діяльності лише той або

інший вияв. Слідча етика вивчає реалізацію *загальних принципів моральності, норм моралі* в специфічних умовах досудового провадження по кримінальній справі. Специфіка визначається особливостями даної діяльності, а також підвищеними моральними вимогами, які пред'являє суспільство як до слідчого, так і до результатів його діяльності.

По-друге, не виключається можливість існування деяких додаткових підвищених моральних, а також правових вимог до поведінки слідчого, характерних саме для даного виду професійної діяльності, які конкретизують загальні моральнісні принципи, *але ні в якому разі не суперечать їм.*

По-третє, вважаємо, що моральнісні цінності, принципи не можуть бути ніяк обмежені через їх абсолютний характер. Мова може йти про обмеження суб'єктивних прав суб'єктів кримінального процесу, але тільки у випадках і на підставах, передбачених законом. Коли слідчий при розслідуванні кримінальної справи згідно з законом застосовує запобіжні заходи, приймає заходи до забезпечення таємниці досудового слідства та ін., мова йде про реалізацію норм кримінально-процесуального права, а не про реалізацію специфічних норм моралі.

Тому заслуговує увагу позиція В.І. Комісарова, який розглядає слідчу етику як вчення про особливості застосування моральнісних норм в процесі розслідування злочину, діалектичну взаємодію кримінально-процесуального права, криміналістики та моралі, що включає практичні рекомендації щодо вирішення задач досудового слідства (Комиссаров В.И. О нравственных аспектах предварительного расследования преступлений // Государство и право. - 1992. - № 11, с. 108).

Вважаємо, що поняття слідчої етики необхідно розглядати як вчення про реалізацію загальних моральнісних цінностей, принципів, норм моралі як в кримінально-процесуальному законодавстві, так і в діяльності посадових осіб, в провадженні яких знаходиться кримінальна справа на досудових стадіях (органу дізнання, слідчого), яка спрямована на забезпечення завдань кримінального судочинства в цілому та досудового провадження зокрема.

Значення слідчої етики як науки полягає в тому, що вона не тільки вивчає, узагальнює та систематизує принципи моральності, норми моралі, що діють в суспільстві та в сфері кримінального судочинства, але й сприяє виробленню таких моральних уявлень посадових осіб, в провадженні яких знаходиться кримінальна справа на досудових стадіях кримінального процесу, які максимально відповідають соціальним потребам суспільства та кримінального судочинства, сприяючи тим самим вдосконаленню кримінально-процесуальної діяльності посадових осіб на досудових стадіях як в правотворчому, так і в правозастосовному аспектах.